

Вирішення проблем духовного виховання безпосередньо пов'язане з психолого-педагогічною підготовкою учителів, розвитком професійно-педагогічної спрямованості і гуманізацією ціннісно-орієнтаційної сфери, діалогізацією педагогічного спілкування.

В Україні вчитель завжди був втіленням найвищих духовних прагнень народу, а особистість педагога наділялася особливими духовно-моральними якостями: мудрістю, справедливістю, добротою, розумом і т.і.

Безсумнівно, що й особистість вчителя і його професійна діяльність повинні наповнюватися високими ідеалами та прагненнями, які відповідають потребам саморозвитку і необхідності удосконалення оточуючих, насамперед, учнів. Справжній учитель прагне пізнати і зрозуміти духовний світ дитини, щедро поділяється з нею своїми цінностями. Специфікою поведінки такого вчителя є його позитивна орієнтація на інших. Це і є не що інше, як духовність педагога, духовне багатство особистості, глибока внутрішня сила моральних, інтелектуальних, естетичних можливостей.

БІБЛІОГРАФІЯ

- 1.[Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті <http://www.PSYH.KIEV.UA>
2. Сухомлинский В. А. О воспитании / Сост. и авт. вступит. очерков С. Соловейчик. – 5-е изд. – М. : Политиздат, 1985. – 272 с.
3. Макаренко А. С. 'О воспитании' - Москва: Издательство политической литературы, 1990 - с.416
4. Ушинский К. Д. Педагогические сочинения: В 6 т. Т. 5 / Сост. С.Ф. Егоров. - М.: Педагогика, 1990. - 528 с
5. Шамова Т. И., Давыденко Т. М. Управление образовательным процессом в адаптивной школе. - М., 2001. - 87с.
6. Гвоздева Н. П., Командышко Е. Ф. Основы художественно-эстетической культуры личности : Учебный курс / Н. П. Гвоздева, Е. Ф. Командышко. – Луганск, 2000., - с.76

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Полтавська Наталія Анатоліївна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри теорії, історії музики та інструментальної підготовки Інституту культури і мистецтв Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Коло наукових інтересів: формування духовних цінностей старшокласників засобами мистецтва.

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ АНАЛІТИЧНОГО ЧИТАННЯ СТУДЕНТІВ - ФІЛОЛОГІВ

Вікторія ПОЛЬЩИКОВА (Кременчук)

Статтю присвячено дослідженню лексико-стилістичних особливостей аналітичного читання англійською мовою на матеріалі художнього роману Оскара Уайльда „Портрет Доріана Грея“.

Стаття посвячена дослідженню лексико-стилістических особенностей аналитического чтения на английском языке на материале художественного романа Оскара Уайльда „Портрет Дориана Грея“.

Ключові слова: аналітичне читання, синтетичне читання, комунікативна та прагматична настанова, зміст, критичний підхід.

Одним із найважливіших видів комунікативно-пізнавальної діяльності людини є читання. Професійна спрямованість навчання передбачає розвиток високої культури читання з метою підготовки вчителя-філолога, здатного виховати своїх учнів вдумливими, естетично сприйнятливими читачами. Необхідність досягнення високого рівня професійно-методичної компетенції випускників мовних факультетів інститутів університетів особливо гостро відчувається саме тепер у зв'язку з гуманітаризацією середньої та вищої освіти. Культура людини значною мірою залежить від її вміння розуміти літературу. Література справляє естетичний вплив на читача, стимулюючи його творчу здатність пізнавати дійсність, зображену в тексті, що спонукає його до самостійних суджень і висновків, дає можливість для розвитку світогляду, допомагає правильно зорієнтуватися в складному процесі самопізнання.

Метою даної статті є розкриття особливостей аналітичного читання, аналіз основних елементів художнього тексту та розробка вправ на формування мовленнєвої компетенції в аналітичному читанні у студентів філологів.

Методична наука має вагомий потенціал досліджень проблеми навчання читання (А. А. Вейзе, З. И. Кличнікова, І. Л. Гініатулін, Н. Ф. Коряковцева, О. Б. Тарнопольський, С. К. Фоломкина та ін.), а також проблеми навчання аналітичного читання (Гапон Ю. А., Кличнікова З. И, Наер В. Л., Васильєва О. В., та ін.). Проте питання впровадження та аналізу саме аналітичного читання до цього часу залишається малодослідженим, що й обумовлює актуальність нашого майбутнього дослідження.

Перш за все, на наш погляд, слід дати дефініцію терміну «аналітичне читання». У нашому розумінні аналітичне читання – це спосіб ознайомлення з текстом, який залучає не тільки процес отримання нової інформації, але й вміння давати критичну оцінку отриманої інформації, а також усвідомлювати прагматичну мету та комунікативну настанову тексту [2, 29]. Слід зазначити, що у процесі дослідження виявилось суттєвим розмежовувати поняття «комунікативна» та «прагматична» настанова/мета тексту. Комунікативна настанова, породжена інтенцією автора, відображує намір автора подати певну інформацію в тексті, розкрити певну тему. Прагматична мета, за визначенням В. Л. Наєра, є — матеріалізованим у тексті усвідомленим конкретним наміром адресанта зробити відповідний вплив на адресата [7, 12]. Комунікативна і прагматична настанови, які є логіко-мовленнєвими поняттями, реалізують у тексті інтенцію його продуцента, що виступає поняттям психологічного плану.

Згідно з психологічною установкою на спосіб розкриття змісту в методиці розрізняють *аналітичне* та *синтетичне* читання. При аналітичному читанні увагу студентів спрямовують на детальне сприйняття тексту з аналізом мовної форми. При синтетичному – на цілісне сприйняття змісту. Аналітичне читання застосовують у вузівській методиці лише як засіб навчання іноземної мови. Здебільшого його здійснюють під керівництвом викладача, котрий спрямовує увагу студентів на об'єкт аналізу, формує вміння самостійно виявляти місця тексту, що утруднюють його розуміння, долати труднощі, користуючись словниками та іншою довідковою літературою. Аналітичне читання відбувається на різних етапах навчання по-різному: поступово ускладнюються зміст і лексико-граматичне наповнення текстів, збільшується кількість аналізованих явищ, зростає обсяг тексту, ступінь самостійності у проведенні його аналізу. Аналітичне читання виконує допоміжну функцію, готує до синтетичного читання. Його суть полягає в тому, щоб на окремих знайомих елементах визначити цілісність прочитаного, зрозуміти загальний зміст прочитаного, не зупиняючись детально на його формі. Якщо при аналітичному читанні головним завданням було проникнення в глибину тексту, то при синтетичному нас передусім цікавить широкий контекст [4, 26]. Аналітичне читання художнього твору як одна з окремих дисциплін практики іноземної мови є необхідною ланкою в ланцюгу надання студентам знань та умінь і займає особливе місце в процесі навчання іноземній мові, сприяючи подальшому практичному її засвоєнню та здійснюючи зв'язок теорії з практикою шляхом лінгвізації практичного курсу іноземної мови.

Завдяки цьому аспекту відбувається наступність навчання, тому що аналіз тексту може бути запроваджено лише на основі високого ступеня володіння іноземною мовою, він спирається на певний об'єм знань, якій студенти набувають на лекціях та семінарах із стилістики, лексикології, літератури та країнознавства. На заняттях з аналітичного читання англійської художньої літератури, oprіч завдання подальшого розвитку у студентів умінь та навичок користування іноземною мовою як засобом спілкування та розширення їх загальноосвітнього кругогляду за рахунок інформації лінгвокраєзнавчого та літературознавчого характеру, ставиться завдання подальшого розвитку їх логічного мислення та прищеплення їм навичок критичного підходу до матеріалу, який вивчається [6, 50].

Особливість цієї дисципліни полягає у тому, що при опрацюванні невеличкого уривка художнього твору відкривається можливість більш детального вивчення тексту, глибокого проникнення у авторський підтекст, створюються умови для більш уважного спостереження за функціонуванням мови, відокремлення суттєвих ознак кожного тексту,

порівняння та протиставлення окремих мовних явищ, вивчення стилю автора.

Формування навичок і умінь аналізу художнього тексту може здійснюватись за кількома напрямками. Одно з них полягає в тому, що на матеріалі спеціально підібраних текстів спочатку розвиваються окремі навички мовленнєвої операції й дії, необхідні для розуміння тексту, який аналізується. Потім на цій основі переходять до практики аналізу текстів приблизно такого ж рівня складності [2, 6].

Інший напрямок полягає в аналізі текстів, мовного матеріалу, які раніше спеціально не опрацьовувались. Заняття з аналізу художнього тексту є також хорошим засобом контролю, тому що дає змогу перевірити не тільки практичне володіння мовою, але й знання, отримані з теорії мови, яка вивчається. Слід відзначити, що викладач повинен не тільки брати до уваги знання та загальний рівень студентів кожної конкретної групи, а і передбачити труднощі, з якими студент може зіткнутися при аналізі даного тексту. Через те, що оволодіння іноземною мовою відбувається поза межами вторинної мовної спільності, роль художнього тексту збільшується у кілька разів, тому, що він "у певній мірі реконструює мовне середовище"

Через текст студент не тільки отримує можливість спостерігати за використанням мови у побуті, але й ознайомитись із конкретними умовами життя носіїв мови, яка вивчається, уявити соціальну атмосферу певного періоду часу, довідатись про нові для нього історичні факти. Читання оригінальної художньої літератури грає провідну роль у пізнанні інокультури в широкому розумінні цього слова [1, 20].

Художній текст, що аналізується, повинен відповідати певним вимогам, які, якщо коротко, на нашу думку є такими: доступність, зразковість, дискусійність, цікавість, різнобічність. Затвердилась точка зору, що аналіз тексту не слід зводити до перерахування окремих засобів образності і що при інтерпретації літературного тексту слід враховувати дві сторони: його зміст і його художню форму. Було виділено два типи філологічного дослідження тексту – лінгвістичне й критичне [3, 18]. В залежності від того, із якою метою проводиться аналіз, літературознавчий чи мовний, пропонується розрізнявати два підтипи критичного аналізу тексту: літературознавчий і лінгвостилістичний.

На заняттях з аналітичного читання найбільш перспективним бачиться використання прийомів критичного аналізу тексту. Така робота допоможе студенту критично переказати зміст прочитаного, слугуватиме розвитку навичок критичного розгляду будь-якого тексту, поглибить його знання, ознайомить із прийомами аргументації та контраргументації, забезпечить активний та творчий характер учбової діяльності.

Щодо естетико-стилістичного аналізу художнього тексту, то його метою є навчання студентів розумінню естетичної інформації іншомовних художніх текстів, розширення їх лінгвістичної компетенції, збагачення духовної культури. Т. П. Ніфака (Луцьк) визначає основні труднощі, пов'язані з естетико-стилістичним аналізом художнього тексту – психологічні, лінгвістичні та методичні і пропонує шляхи їх подолання, які в основному полягають у створенні умов для розуміння художнього тексту студентами через їх орієнтовно-пошукову діяльність на знаходження естетичних елементів, використання коментарю і, на нашу думку, найголовніше, через сприяння виникненню у студентів естетичних емоцій шляхом створення ефекту новизни, співпереживання та захоплення [8, 33].

Відомо, що кожний художній текст є сукупністю повідомлень, які слід розглядати як єдність інформації двох планів: зовнішнього інформативного й внутрішнього інформативного.

Ці два інформативних плани – зміст і ідея необхідно враховувати під час роботи з текстом. Передача змісту, як правило не викликає у студентів особливих труднощів. В той же час вони не завжди володіють достатніми навичками для того, щоб визначити ідею прочитаного. І це природно, тому що для передачі змісту тексту достатньо знати мовні засоби та виконати такі не складні операції, як їх упізнання, сполучення їх значень та додавання чергової інформації до тієї, що вже є. Щодо більш глибокої інформації, пов'язаної з ідеєю твору, то вона базується на додатковій розумовій роботі – співставленні окремих фактів та їх узагальненні, мотивації поведінки персонажів та врахуванням стилістичних засобів, застосованих автором. Розкриття глибинної ідеї, як це підкреслює В. А. Артемов, відбувається "на основі аналізу контексту твору, контексту епохи й підтексту" [1, 5]. Тому викладач повинен бути готовим допомогти студентам відокремити й усвідомити найбільш головне, виявити елементи змістової ідеї та узагальнити їх.

Л. П. Смелякова відносить до ускладнювачів мовного оформлення художнього твору, які в підсумку складають його адитивну складність, 12 чинників, починаючи від різних лексичних одиниць і закінчуючи відхиленнями від графічної норми [10, 26].

Завдання навчання аналізу іншомовних текстів зводиться не тільки до навчання розуміння тексту, але й до розвитку цілого комплексу необхідних навичок і умінь. В зв'язку з цим слід зазначити, що аналітична робота над текстом не є самоціллю; вона є одним з засобів навчання студентів вільно читати, розуміти і в разі потреби перекладати іншомовні тексти. Отже, застосовуючи різні види аналітичної роботи над текстом, ми повинні ясно уявляти собі мету цієї роботи та можливі практичні наслідки [11, 27].

Об'єктом аналітичного розгляду в тексті повинні бути:

1. Речення, що містять нові слова, про значення яких можна догадатися на основі контексту, аналізу слово творчих елементів, асоціювання з подібними щодо форми і тотожними щодо змісту словами рідної мови, а також на основі знання фактів, про які йде мова в тексті.

2. Незнайомі слова, для розуміння яких треба вдаватися до словника. Тут йдеться про слова, які мають численні значення, і тому вибір у словниковій статті потрібного еквівалента потребує попередньої орієнтації щодо граматичної форми та функції нового слова.

3. Речення, в яких дієслова вжито в складних часових формах, причому допоміжне дієслово відділене від смислового дієслова іншими словами

4. Речення, в яких слова внаслідок конверсії вживаються в функції інших частин мови, а не в тій, яка звична для студентів.

5. Речення, в яких є важкі для розуміння звороти (інфінітивні, герундіальні, дієприкметникові).

6. Речення, що включають фразеологічні звороти [6, с.47].

Нижче пропонуємо приклад вправ на формування мовленнєвої компетенції в аналітичному читанні у студентів філологів 1 курсу на матеріалі художнього роману Оскара Уайльда „Портрет Доріана Грея“.

Exercises aimed at analyzing the book.

Once you have created your notes you can start analyzing the book. Use the following rules to help you:

Classify the book according to kind and subject matter.

State what the whole book is about in a short paragraph.

Enumerate major parts of the book in their order and relation.

Define the problem or problems the author is trying to solve.

Come to terms with the author by interpreting their keywords.

Grasp the author's leading propositions by dealing with his most important sentences.

Know the author's arguments, by finding them in, or constructing them from, sequences of sentences.

Determine which of the author's problems they have solved and which they have not.

Do not begin criticism until you have completed your outline and your interpretation of the book.

Do not disagree disputatiously with the author.

Demonstrate that you recognize the difference between knowledge and opinion by presenting good reason for the judgments you have made.

Exercises for comprehension check-up.

1. Tell if the information is true or false.
 - a). Dorian Grey enjoyed sitting for a life-sized portrait.
 - b). Dorian wanted Henry Wotton to stay with them.
 - c). The young boy felt confused by Lord Henry's words.
 - d). It was Basil Hallward who said the following: "Nothing can cure the soul but the senses, just as nothing can cure the senses but the soul.
 - e). Henry Wotton had some subtle influence over people.
 - f). After some arguments with Dorian the painter was going to rip up the canvas.
 - g). Basil did not mind Dorian's going to the theatre with Lord Henry.
 - h). The friendship with the artist had never altered the lad.
2. Give the proper Ukrainian equivalents for the following English ones: in a willful, petulant manner, to catch sight of, a faint blush, with a funny look of penitence, to go in for philanthropy, his virtues are not real to him, the recollection of a pleasure, to get rid of a temptation, to bewilder smb., to be amazed at the sudden impression, to cure the soul by means of the senses, his low languid voice, to have its divine right of sovereignty, to be jealous of smb., to sway gently to and fro, the only difference between a caprice and a lifelong passion, to come on him like a revelation, to be wrinkled and wizen, become dreadful, hideous, and uncouth, to turn pale, to object to such simple pleasures.
3. Express your opinion on the following:
 - "Sin is the only real color-element left in modern life."
 - "...People say sometimes that beauty is only superficial. That may be so, but at least it is not as superficial as thought is. To me, beauty is the wonder of wonders. It is only shallow people who do not judge by appearances. The true mystery of the world is the visible, not the invisible.
 - The only way to get rid of a temptation is to yield to it.
 - "There is no such thing as a good influence, Mr. Gray. All influence is immoral--immoral from the scientific point of view."
 - It is in the brain and the brain only, that the great sins of the world take place also.

Vocabulary exercises.

1. Comment the following sayings:

"Men marry because they are tired; women, because they are curious: both are disappointed." Whatever was good enough for our fathers is not good enough for us. "Nowadays people know the price of everything and the value of nothing."
2. Give characteristics of Lady Henry; Lord Henry; Sibyl Vane.
3. Pick out some epithets, metaphors, similes, synonyms and antonyms from this chapter.

4. What problems were raised by the author in this chapter?
5. Group the vocabulary due to its lexical fields:

Theatre

Appearance

Feelings and emotions

Таким чином на основі аналізу науково-методичної літератури та власного досвіду ми проаналізували лексико-стилістичні особливості аналітичного читання, визначили основні проблеми навчання аналітичного читання студентів філологів. Розроблений комплекс вправ, на нашу думку, забезпечить якісну підготовку майбутніх філологів до глибокого аналізу англійської художньої літератури, критичного осмислення і творчого застосування отриманої інформації під час професійно орієнтованого іншомовного спілкування. *Перспективи подальших досліджень* полягають у вивченні теорії інтерпретації художнього тексту та аналізу зарубіжних методик навчання аналітичного читання.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Артемов В. А. Психологія навчання іноземним мовам. – М., 1996. – С.196.
2. Брандес М. П. Стилістичний аналіз. – М.,1971, С. 5–12.
3. Васильева О. В. Аналитическое чтение в иноязычной подготовке специалиста по международным отношениям / О. В. Васильева // Вестник Польского университета им. Казимира Великого в Быдгощ. Ин-т филологии; науч. ред. М. В. Свентицка. – 2011. – № 4. – С. 12–22.
4. Гапон Ю. А. Система умовно-мовленневих вправ для навчання аспірантів читання науково-технічної літератури англійською мовою // Іноземні мови.– 2008 – № 1. – С. 28 – 30.
5. Клычникова З. И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке. – М., 1983. – 182 с.
6. Мирюлюбов А. А. Майкл Уэст и его методика обучения чтению, Иностранные языки в школе, 2003, №2.- с. 46-47, 54
7. Наер В. Л. Прагматика текста и её составляющие / В. Л. Наер // Прагматика и стилистика. – М.: МГПИИЯ им. М. Тереза. – 1985. – Вып.245. – С. 4 – 13.
8. Ніфака Т. П. Естетико-стилістичний аналіз художніх текстів у підготовці викладачів англійської мови.// Іноземні мови. – 1995. – № 2. – С. 32-36.
9. Різель Є. Г. Лінгвостилістичний аналіз літературного твору. // Викладання німецької мови. – 1956. – С. 3-4.
10. Смелякова Л. П. Концепція відбору художнього текстового матеріалу для мовного вузу.// Іноземні мови. – 1995. – №1. – С. 23-28.
11. Смелякова Л. П. Врахування складності й доступності художнього текстового матеріалу як передумова реалізації його відбору для мовного вузу.// Іноземні мови. – 1996. – № 1. – С. 25-28.
12. Уальд Оскар. Портрет Дориана Грея. – К: О-во «Знание», КОО, 2000.–294с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

Польщикова Вікторія Іванівна – старший викладач кафедри іноземних мов КІ ДУ ім. Альфреда Нобеля.

Коло наукових інтересів: формування мовленнєвої компетенції в аналітичному читанні у студентів філологів, проблеми лексикології та термінології англійської мови.